

Wszyjskich Świyntych (ino niy Halloween)

na 1 listopada 2003

No, toż momy już z rańca mroz na dachach, na chlywikach, na klopsztangach, na stromach. Tyż ci na tych drzywach, stromach, krzokach, harpyńciach listeckow corozki mynij. Na niyftorych blank już ci żodnego niy ma. Łostatni łodfurnoł nikiem ta briwa ze bojki ło rabsiku, ło zbojcu Madeju. Na łodwieczarz juzaś corozki pryndzyj robi sie ćma choby fto tinta łozłoł, łozkidoł na bioło deka abo na tisztych. Ja ja, to już listopod, to tyn miesiōnc, kiery sie festelnym jankorym napoczyno:

„Stara skarga a prózna – na śmierć sie żałować,

Bowiem ona nikomu nie zwykła folgować:

Bierze stare i młode, kto jej sie nawinie,

Ten pierwej, a ów później, przedsie nikt nie minie.”

Take gryfne słowecka byli łod Jana Kochanowskiego narychtowane na dynkmal jednego istnego. Gryfne, szykowne, i jak na isto richticzne. Przeca każdy snos miol jakosik familijo, jakisik Łojcow, Starzikow, przocieli, pociotkow, kamratow, kierzy som już umrzite, kierych ci juń niy ma kole nos, kierzy som hań-tam, kaj nasz filip, kaj tyn nasz maluśki rozum niy poradzi grajfnoć, i łodkany jesce żodyn sie niy wrōcioł. I juzaś – nikiem w tych sztrofkach na napocznińciu – niy każdy, i niy zawdy, i niy ciyngiym ło nich spomino, przy tym cołkim tyraniu i fyrtniu za tymi złotkoma, za tym coby dzieckom mieć co do gymby wrażyć, coby ałtok bōł gryfnijszy, szykowniysze łachy, przilodziynie abo srogsze pomiyszkanie sie lajstnoć przy tym cołkim utropiyniu ło robota dlo sia i dlo dziecek, ło cołkie wywianowanie synka lebo dziolchy.

Nale jes telki dziyń, a tak po prowdzie dwa, we kierych cowiek musi sztopnoć, musi zabrymzować i pomedikować ło inkszych, ło tych kierzy byli, a kierych ci już niy nastyknie wele nos – Wszyjskich Świyntych, abo jak ci to piyrwyj godali – Zaduszki, lebo już blank downo – Dziady. „Dziady”, stary zwyk ludowy, kiery nojbarzij łopisoł nasz Mickiewicz. Fto terazki jesce boczy downych Koźlorzy, Huślorzy, we jednym i teroźnijszy kapelonek i downiyszy gynślorz, znacy poeta. Nasze „dziady” majom to dlo sia, iże to som zwyki pogańskie pometlane ze krześcijońskimi. Wszyjskie downe ludzie medikowli, co jodło, napitek i śpiywanie dowo flyjga, ulga duszyckom, kiere we czyściu niy mogom niyba sie doczkać. Ludzie, i niy som to na isto dnie we kierych trza sie na smyntorzu, na kiyhowie poasić nowym pelcmantym lebo italijskimi szuflami. Wszyjskich Świyntych to fajer, spominanie skuli łobiecanego lepszejszego życio u naszym Łojca, tam na wiyrchu, we niybiesiech. To tyż downe Zaduszki, cichuśkie spominanie ło tych, kierych nikandy, i dlo nikogo niy bōło za tela, kierych przonia wdycki nom wszyjskim bōło za knap.

Gryfnie ci to naszkryflali łońskigo roka we tym naszym jozefkowym „Oremusie”, iże listopad to je telki miesiōnc, telki czos gawcynio, coby patrzeć naobkoło.

Niyftorzi kukajom, wlejjom na kiyrchof coby chocia na kwilka wrōcić sie do tych, kierzy tam znojdli łoddychnińcie. I to ci je gawcynie do zadku, do tych kwilkow, do tych lot zwiekowanych ze tymi, kierych my mieli, i durch momy radzi, do tych

dni a tydni, kiere sie juń nazod niy wrócom. I tyż ci wtęda cōwiek medykuje, iże: i na mie przijńdzie dran, i jo tam ślegna, i można mie tyż ftoś święcka łoświyci, blyndnie. A to ci już je gynał kukanie do przodku, do tego co dziepiyro bydzie, co jesce trza zbajstlować dło sia, dło familije i inkszych ludzi, i coby sie na mie blank Pōnbōczek za te pora lot żywota niy gorszoł.

Telki je tyn listopad i telki ci je jankor na podzim. Niyftorymu to i płaczki ze ślypiōw na lica skapnōm i sznuptychła sie zmokrzi, kiej sie spōmnōm starzikōw, łojcōw i przocieli, kierzy tyż tak przodzi kiejsik medikowali a kierych ci już sam terozki snami niy ma. A wszyjsko nikiej we sztrofkach mojigo kamrata Edulika (Ślōnzoka, kierego ciepło do Kanady): *na podzim, ta frela, jesiń łōd umiyranio, kiero casym do następać sie złotym dyszczym, kiero mgłōma sie prziloblece z rańca, do sie pohajać ze zbiylałōm byrkōm nikiej piyrzszōm libstōm, kiero tyż ku tymu do zdziebko tego dychniyńcio, zaśpiywo ciyrckiym we kōminie, pobero kapka, podwiyl niy przijńdzie srogi mroz i niy potracōm sie cesty, serca niy łōziōmbnōm i święcki już ci niy kepno, pokił ino dōmbki i uniyskorzōne, maluśkie jadwiszki bydōm kwiść a colko gadzina, wszyjskie ptoki niy bydōm sie rychtować ku zimie.* Terozki, razinku, kiej wszyjskie kiyrchowne gonki, sztreki sōm łōbciepane listkōma, i kaj kożdy wōł niy wōł mo sam swój plac, kaj kożdy umrzity mo doczkać aże go dobry Pōnbōczek napyto ku sia, trza cichuśko porzykać, łoświycić ta święcka. I chocia cōwiek stowo i ze złościōm, ze srogim jankorym ku niybu, ku Pōnbōczkowi gorście sztrekuje i jamruje:

– Po jakiymu łōn, po jakiymu łōna, po jakiymu tyn maluśki synecek lebo dziōłszka musieli ślazować ze tego świata, a niy jo?

Bo nikiej te ślatujōnce listka, cōwiek ani sie niy pozdo, ani spokopi kiej tyż we tyj cornyj, zmarzniyntyj ziyymi legnie na wiyki, wiykōw, amyn.

Ech! Płaczki sie we łōcach zwyrtajōm. A można to skuli tego, iże rzecy gryfnie, piyknie, babskie lato jesce furgo w lufcie i chyto sie kożdyj asty, kożdygo habozia, nale ku tymu jakisik jankor za chyrtoń chyto, a już nojbarzij kiej sie ujzdrzi tak chnet na łōdwieczarz abo z rańca, we kożdo niydziała (abo i beztydziyń) jak kulwito procno ku naszemu hasiokowi zwiekowano starka ze dwiōma psiokōma posznupać eżli niy nojńdzie hań cosik do jodła dło sia i dło jeji styroszłapnych przocieli.

Roztomajcie to inksze ludzie poradziyli mianować, naszkryflać. Wszyjskie, kiere chocia do hilfki łamziyli suchali jejich rectorōw, kierzy ze płaczkami we łōcach godali za Kochanowskim:

„Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim,
Moja droga Urszulo, tym zniknieniem swoim!

Pełno nas, a jakoby nikogo nie było:

Jedną maluczką duszą tak wiele ubyło.”

Ja, na isto, kożdy to moge pedzieć, iże połno sam nos, a chob tak blank nikogo niy boło, i ino te migotliwe święcki na smyntorzu, kiere blyskajōm miyndzy drzywami, miyndzy liściōma choby te liche duszycki furgajōnce podle kożdego

krziża, każdy mogiylki ... Ludzie, a kiej sie tak cowiek kuknie naobkoło, to chnet poradzi ujdźrzeć wieluch już sam z nami niy ma.

Mały psiok jamruje, wyje, nale corozki cichsziej, corozki barziej zachrapociały.

Wszyjskie we siyni znajom tego psioka, to lipling łod somsiodka ze szczwortego sztoku. Cosik sie musiało przidarzić. Ficywert, policajt dochtorka ze pogotowio, ajzynzyjga, zgrzitanie żelazła, keta puściyła, psiok tak jakosik ucichnoł ... ja, już my spokopiyli, naszo somsiodka jesce wczorej telko wizgyrno, a już leży na marach, we śniku jom ta śmierotka dopadła ...

Mieli radzi gory, srogie gory, poszli rołż, drugi, trzeci ... i prziszło tyn jedyn fal ... już jom niy znojdōm, już kajsik śleciała na doł, niy bydzie sie już śmioć Wanda Rutkiewicz ... ani Kukuczka, byli, i już jejich niy ma ...

Łod zawdy pamiyntōm telkigo gryfnego, szykownego karlusa. Łod Logiewnik robił dło tryningu telki dałerlałf aż do werku, kaj robił. Tyż pojechał w gory, we Andy, Furmanik mu było po łojcach, tyż grobu ani szykownyj truły niy mo ... Wszyjskie Jom blank dobrze znali. Zwiekowała fest, nale zawdy we łoczach chichranie. Chocia gymbulka, czoło, cołko fresa połorano nikiiej zasuszono byrka, nikiiej pieczka ze godnego kompotu, dło każdego miała dobre słowo. Tydziyń, dwa, ulicha bez pora dni, zymia już zmarzniynto, już tak śległa, po cichusku jak bez cołki jeji żywobycie, jedna ino świycka...

„Rzućmy pruskie śmiecie – chycmy polskie kwiyce

Ślazacy-Polacy już od wieków przecie.”

To śpiywoł kiejsik Stanisław Ligoń, Karlik z Kocyndra. Kiej mu sie zemrzyło we piyńcdziesiōntym szczwortym roku cołki Ślōnsk ślimtoł, a kiej go chowali na katowickim smyntorzu kole Arki Bożka i Emanuela Imieli poranoście tysiyncy ludzi go wydło na tyn kiyrhōw.

Łokno na piyrszym sztoku. Wiesna, lato, podzim, zima, zawdy w łoknie kukała nojprzodzij jejigo fajfka a niyskorzij fresa ze srogim fusiskiyem. Dło każdygo miōł dobre słowo, z każdym poradził gryfnie pogodać .. dwa lata śleciało kiej łokno jes ciyngiyem zawarte, niy ma starzika, starzika dło wszyjskich nos łochyntoli ze cołkigo familoka ...

Piyrszy Farorz ze naszym Jozefki. Dusza cowiek, Paweł Czaja. Jak chodził po kolyndzie to niy jednemu bydokowi przed wojnōm poradził do kropielnicy złocioka lebo marka wciepnońć; nigdy niydoczkoł aż mu fto do reweryndy, do kabzy cosik wciepnie ... trzinostego października pizło piyńcdziesiōnt sześć lot, kiej go Ponbōczek do sia napytoł.

Trzidziysci piyńc lot tymu nazod poszoł we swoja łostatnio cesta inkszy Farorz, tyż srogi duchym Hanys Nita...

Latoś, mój piyrszy kapelōnek łod kapistrantōw, już na kościylnej pynzyji tyż sie już ze tego świata wykludził tam na wiyrch, tam kaj niy każdymu pisane ...

Co tam wiela godać. Wszyjskie znocie telkich kapelōnkōw, starzikōw, dziecka, kiere mieli dziepiyro żyć a już som na smyntorzu, kamratōw, kamratki, jesce samotne, nale tyż i te wydane, kiere jesce dziecek niy łodchowali, tyż naszych karlusōw, kierzy już ze gruby nazod do dōm niy prziszli ...

Chnet bydzie dzisioj ćma. Jo sie ziena przy łoknie i kukna na ta moja Jozefka, i na mój smyntorz, kaj już mo swój plac i Starka Klara, i mój Tatulek Jorg, i Mamulka Rołza, i kaj – tak sie terozki medikuja – tyż mie kiejsik pochowajom. A cołki smyntorz choby te gwiozdki na niybie blynduje tymi maluśkimi światełkoma, te wszyjskie świycki tyn jejich swond ciongnom aże sam do mie na trzeci sztok, tyn nowy krziż, kiery latoś zbajstlowali u nos tyż ze świyckami naobkoło, i migoce choby te Ponbóczkowe gwiozdi na tym cornym niybie i corozki cichsziej, corozki wiynkszy jankor, tela sam jejich boło, a już niy ma, już wykłudziyli sie na ta drugo zajta, tam skondyś sie już niy wroco, kaj można lepszyjsze życie niżli sam nom zrychtowali ... e, tam, stary dziamdziała ...

Musza jesce jedna sztrofka sam rzyknońć, telko łod serca łodymie, chocia niy jo to wypokopioł ino tyn chop, Polok ze dziada-pradziada, Jan Kochanowski ze Czarnolasu, łod kierego i my Ślonzoki wiela chyciyli, wiela terozki po naszymu godomy słoweczkomaj Jejigo, kierym i my przajymy bo to nasze, telkie swojskie:

„Nie zawždy bystre wiatry morza przedymają
Ani wały gwałtowne w brzegi uderzają;
Nie zawždy niepogoda na niebie panuje:
Czasem sie też i słońce wdzięcznie ukazuje,
I wiatry ucichają, i morze gniewliwe
Stanowi nawałności swoje popędliwe.
I Fortuna nie zawždy groźno sie nam stawia:
Bywa czas, że dobrą myśl w człowieku sprawi.”

I łoświyćcie tyż moji roztomili jedna świycka, i zerzykejcie te wieczne łodpoczywanie lebo jakosik zdrowaśka za telkich, kierzy familiji niy majom, abo ło kierych inksi na zicher blank zaboczyli, ło kierych przepomnieli. Można i nom kiejsik i kandyś bydzie tego pociorka, tego maluśkiego rzykanio potrza. Niy przepomnijcie tyż i ło tych na kierych zbulyli dwa lata tymu nazod te chałpy we Americe, nale tyż i ło tych Araberach we Afganistanie cy Iarku we kierych pierom jesce ciyngiym te amerykańskie i anglickie fligry i rakiety, a ku cymu i my Poloki swoje grace wtykomy. Przeca koždyemu, nojgorszyemu chacharowi, łochyntolowi tyż potrza spominanio i jakigosik maluśkiego rzykanio.

I niy kciołech ło tym godać, nale tak ci mie to dopoloło, iże musza chocia spomnieć ło tym. Bo, toż mamy jużć richtik choby w Americe. Tak jakosik na dziyń przed Wszyjskimi Świyntymi prziszolech na troszycka sztajfnych szłapach i ślegnołech na szeslong, coby sie moja staro i świekra niy kapły, iżech niy jes monter. Przeca mi ślepać blank niy „wolno” (a jak godoł ficywyrty we lazarycie: kiej niy wolno – no, to wartko!). Aż tu naroz, jak niy gruchnie muzika (som szlagcojg to cheba mog szyby we wertiko szczaskać) a jakiesik szarpidruty niy nasze pieśnicki wiskajom chocia ze larmym. To ci jesce boło małe piwo. Tak na łodwieczarz patrza a tu ci przy klopsztandze skokajom jakiesik cudoki. Na łeby powkłodali sie roztomajte larwy zbajstlowane z bani.

Ludzie, małoch hercszlakuch niy dostoł. Lejza ci na doł na plac i gryfnie pytom :
– Suchejcie no łochyntole pierońskie, coż ci to sie sam dzieje ?

– Panie Ojgyn – rykli łoroz te gizdy – co wy przedwojynny i niy wiycie, iże dzisiok mōmy halołin (Hallween) ?

Kiż pieron tyn halołin – myśla sie – i ida ku Ickowi łod starego Mośka. Tyn ci mi dziepiyro pedzioł , iże to ci jes take amerykańske świynto (choby nasze Dziady) przy kierym robi sie roztomajte gupoty, na fresy sie wkłodo bele jake larwy i robi sie larmo na cołki karpyn^{tel}.

A tak blank na łostatek, coby mi żodyn niy pedzioł, iże jo ino sam jankor i srogo żałość flyjguja rzykna tak jak kiejsik tyż tyn nasz Jan ze Czarnolasu bōł szkryfloł:

„Nie porzucaj nadzieje,

Jakoć sie kolwiek dzieje:

Bo nie już słońce ostatnie zachodzi,

A po złej chwili piękny dzień nadchodzi.”

Tak sie tyż terozki medikuja, że to bōło by na tela, trza jesce deptać na nojbliższy smyntorz, jesce kōmus ta świycka loświycic, jesce jedyn pociorek, jedno rzykani, styknie

jak zawdy we kożdo sobota beroł, łozprawioł

Ojgyn z Pniokōw